

I. PHẦN ĐỌC HIỂU (3,0 điểm)

Đọc đoạn trích sau

Hãy thức dậy, đất đai!
cho áo em tôi không còn vá vai
cho phần gạo mỗi nhà không còn thay bằng ngô, khoai, sắn...
xin bắt đầu từ cơm no, áo ấm
rồi thì đi xa hơn – đẹp, và giàu, và sung sướng hơn

Khoáng sản tiềm tàng trong ruột núi non
châu báu vô biên dưới thiềm lục địa
rừng đại ngàn bạc vàng là thế
phù sa muôn đời như sữa mẹ
sông giàu đặng sông và bể giàu đặng bể
còn mặt đất hôm nay thì em nghĩ thế nào ?
lòng đất rất giàu, mặt đất cứ nghèo sao ?

***

Lúc này ta làm thơ cho nhau
đưa đầy mà chỉ mấy lời ngọt lạt
ta ca hát quá nhiều về tiềm lực
tiềm lực còn ngủ yên

TP. Hồ Chí Minh 1980 – 1982

(Trích “Đánh thức tiềm lực”, Ánh trắng – Cát trắng – Mẹ và em,
Nguyễn Duy, NXB Hội nhà văn, 2015, tr. 289 – 290)

Câu 1: Đoạn trích được viết theo thể thơ nào ?

Câu 2: Trong đoạn trích, tác giả đã nhắc đến những yếu tố nào thuộc về tiềm lực tự nhiên của đất nước ?

Câu 3: Nêu hiệu quả của việc sử dụng câu hỏi tu từ trong đoạn trích

Câu 4: Theo anh/ chị, quan điểm của tác giả trong hai dòng thơ : *ta ca hát quá nhiều về tiềm lực/ tiềm lực còn ngủ yên* có còn phù hợp với thực tiễn ngày nay không ? Vì sao ?

II. PHẦN LÀM VĂN (7,0 điểm)

Câu 1: (2.0 điểm)

Từ nội dung đoạn trích phần Đọc hiểu, anh/chị hãy viết một đoạn văn (khoảng 200 chữ) trình bày suy nghĩ về sứ mệnh đánh thức tiềm lực đất nước của mỗi cá nhân trong cuộc sống hiện nay.

Câu 2: (5.0 điểm)

Phân tích sự đối lập giữa vẻ đẹp của hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa và cảnh bão lụt ở gia đình hàng chài (chiếc thuyền ngoài xa – Nguyễn Minh Châu)¹. Từ đó, anh /chị hãy liên hệ với sự đối lập giữa cảnh phố huyện lúc đêm khuya và hình ảnh đoàn tàu (Hai đứa trẻ - Thạch Lam)² để nhận xét về cách nhìn hiện thực của tác giả.

BÀI GIẢI GỢI Ý

I. PHẦN ĐỌC HIỂU (3,0 điểm)

Câu 1 Đoạn trích được viết theo thể thơ tự do vì đoạn thơ có cách bố cục khổ thơ, dòng thơ, số chữ, cách hiệp vần rất tự do, linh hoạt.

Câu 2 Trong đoạn trích tác giả đã nhắc đến nhiều yếu tố thuộc về tiềm lực tự nhiên của đất nước : đất đai, thổ nhưỡng, sông ngòi, biển cả, rừng núi với những tài nguyên phong phú thuộc các loại khoáng sản, thủy hải sản....

Câu 3 Trong đoạn trích, tác giả có sử dụng 2 câu hỏi tu từ để tạo nên:

- Sự linh hoạt, đa dạng trong việc diễn đạt;
- Nhấn mạnh, làm nổi bật và gợi chú ý cho người đọc về ý thơ;
- Gợi suy nghĩ cho mọi người về sự nghịch lý giữa tài nguyên phong phú của đất nước với cuộc sống thực tế còn nhiều khó khăn, thiếu thốn của nhân dân;
- Từ đó, gián tiếp khơi gợi nơi mọi người suy nghĩ về trách nhiệm của từng người trong việc “đánh thức tiềm lực” của quốc gia để đất nước được giàu mạnh, nhân dân được ấm no, hạnh phúc.

Câu 4 Theo em quan điểm của tác giả trong 2 dòng thơ: *ta ca hát quá nhiều về tiềm lực / tiềm lực còn ngủ yên* vẫn còn phù hợp với thực tiễn ngày nay. Chúng ta, về lý thuyết, vẫn thường đề cập đến sự giàu đẹp của đất nước, nhưng trong thực tế, chúng ta chưa có suy nghĩ một cách cụ thể về việc khai thác một cách hiệu quả nguồn tiềm lực phong phú của đất nước. Đồng thời, chúng ta cũng chưa khai thác được nguồn tiềm lực phong phú ấy để tạo được một bước phát triển vững chắc và còn lãng phí nhiều tiềm lực của đất nước.

II. PHẦN LÀM VĂN (7,0 điểm)

Câu 1 (2,0 điểm)

Yêu cầu chung

- Đảm bảo đúng yêu cầu viết một đoạn văn nghị luận (có thể theo kiểu diễn dịch, quy nạp hoặc tổng phân hợp,...).

- Xác định đúng vấn đề cần nghị luận: Suy nghĩ về sứ mệnh đánh thức tiềm lực của đất nước.

- Câu này kiểm tra năng lực viết một đoạn văn nghị luận xã hội của thí sinh; đòi hỏi thí sinh phải kết hợp được những hiểu biết về đời sống xã hội, hiểu được nhiệm vụ của một người công dân đối với đất nước. Thí sinh phải có kỹ năng tạo lập văn bản và khả năng bày tỏ quan điểm riêng của mình để làm bài.

- Thí sinh có thể triển khai vấn đề theo nhiều cách khác nhau, nhưng phải có lí lẽ và căn cứ xác đáng; được tự do bày tỏ quan điểm của mình, nhưng phải nghiêm túc, phù hợp với chuẩn mực đạo đức xã hội và phải có những luận cứ thuyết phục. Sau đây là một trong những gợi ý cụ thể:

Yêu cầu cụ thể

Trách nhiệm bảo vệ và xây dựng đất nước không của riêng ai mà của toàn dân. Sứ mệnh đánh thức tiềm lực của đất nước là một sứ mệnh thiêng liêng được đặt lên vai tất cả mọi người, là một vấn đề máu thịt đối với tất cả mọi người. Đất nước chúng ta có tài nguyên phong phú, có rừng vàng, biển bạc, có nhiều dòng sông với những bãi phù sa màu mỡ, có châu báu dưới thềm lục địa, có thiên nhiên giàu đẹp... nhưng chúng ta không biết khai thác hiệu quả nguồn tiềm lực đó hoặc khai thác một cách lệch lạc và thiếu cân đối... Do đó, đất nước giàu đẹp nhưng một bộ phận không nhỏ nhân dân vẫn còn sống trong đói nghèo. Vì vậy, chúng ta phải biết cách đánh thức tiềm lực và biết cách sử dụng tiềm lực đó một cách phù hợp. Mỗi người dù ở cương vị nào cần phải biết “khóc cười với mệnh nước nổi trôi”; phải có sự hiểu biết đầy đủ, cần thiết, đúng mức về tiềm lực của đất nước, cần trân trọng, bảo vệ, giữ gìn nguồn tiềm lực đó. Người có trách nhiệm không nên nóng vội, duy ý chí, chủ quan trong việc khai thác tiềm lực của đất nước. Chúng ta cần phải có kế hoạch tổng thể, dài hạn, khai thác và bảo vệ nguồn tài nguyên phong phú của đất nước một cách khoa học, đúng mực và thận trọng theo tinh thần “đập đập be bờ cho người sau trồng cây hái trái” chứ không khai thác theo kiểu “ăn xôi ở thì”. Ngoài ra, tài năng của mỗi người cũng là một tiềm lực của đất nước. Do đó mỗi người phải biết chọn cho mình một nghề phù hợp để có thể đóng góp một cách tốt nhất, hiệu quả nhất cho đất nước để quốc gia giàu mạnh, xã hội văn minh, nhân dân ấm no, hạnh phúc, có không gian sống đẹp, có đẳng cấp về văn hóa và có chiều sâu.

Câu 2 (5,0 điểm)

*** Yêu cầu chung:**

- Học sinh biết kết hợp kiến thức và kỹ năng làm bài nghị luận văn học theo định hướng cho sẵn.
- Bài viết có bố cục đầy đủ, rõ ràng. Văn viết có cảm xúc và có khả năng cảm thụ văn học tốt. Diễn đạt trôi chảy đảm bảo tính liên kết, không mắc lỗi chính tả, dùng từ, ngữ pháp.

*** Yêu cầu cụ thể:**

- Đảm bảo cấu trúc bài nghị luận: Mở bài, Thân bài, Kết bài.
- Xác định đúng vấn đề cần nghị luận: Phân tích sự đối lập giữa vẻ đẹp chiếc thuyền ngoài xa và khi chiếc thuyền đến gần có cảnh bạo lực ở gia đình hàng chài trong “Chiếc thuyền ngoài xa” của Nguyễn Minh Châu. Từ đó, chúng ta liên hệ với sự đối lập giữa phố huyện lúc đêm khuya và hình ảnh đoàn tàu trong Hai đứa trẻ của Thạch Lam để nhận xét về cách hình hiện thực của tác giả.
- Chia vấn đề nghị luận thành các luận điểm và triển khai theo trình tự hợp lý, sử dụng tốt các thao tác lập luận: chứng minh, phân tích, so sánh. Biết kết hợp giữa cách nêu lý lẽ và đưa minh họa.
- Có sáng tạo.

Giới thiệu tác giả - tác phẩm:

- Giới thiệu Nguyễn Minh Châu là một trong những nhà văn đi đầu trong đổi mới văn học sau 1975.
- Tác phẩm ra đời thời hậu chiến xoay quanh vấn đề thế sự.
- Dẫn đề : Phân tích sự đối lập giữa vẻ đẹp của hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa và cảnh bạo lực ở gia đình hàng chài (chiếc thuyền ngoài xa – Nguyễn Minh Châu)¹. Liên hệ với sự đối lập giữa cảnh phố huyện lúc đêm khuya và hình ảnh đoàn tàu (Hai đứa trẻ - Thạch Lam)², nhận xét về cách nhìn hiện thực của tác giả.

Thân bài:

1. Phân tích sự đối lập qua phát hiện 1 và 2

a) Cảnh đất trời cho chỉ có người nghệ sĩ với tất cả cảm nhận sâu lắng, có tầm nhìn biết chọn và lựa chi tiết độc đáo.

- Chiếc thuyền ngoài xa mang vẻ đẹp của hình ảnh chiếc thuyền lưới vó tiến vào bờ, trên mũi thuyền có những người lớn lẫn trẻ con ngồi im phăng phắc như tượng giống bức tranh mực tàu của một danh họa thời cổ.

- Đó còn là ánh sáng của bầu trời trên biển vào buổi sáng sớm, làn sương trắng đục như sữa pha chút hồng hồng của ánh mặt trời chiếu vào. Diễn tả tài năng đan cài giữa bề rộng của bầu trời và ánh mặt trời chiếu vào từ tầm nhìn biết chọn và lựa của người nghệ sĩ.

- Phát hiện ra chiếc thuyền ngoài xa theo quan điểm “Nghệ thuật vị nghệ thuật” mang lại cho người đọc cảm nhận “Phát hiện ra chính bản thân cái đẹp là đạo đức” đòi hỏi người làm nghệ thuật không được sao chép mà phải sáng tạo (như: “Thuyền và biển” của Xuân Quỳnh là tình yêu đôi lứa còn của Nguyễn Minh Châu là bức tranh ngoài đời được đưa vào trong sách).

- Vì vậy, “Tuy là bức ảnh đen trắng, mỗi lần ngắm kỹ, tôi thấy cái màu hồng hồng của ánh sương mai” nhấn mạnh quan điểm sáng tác nghệ thuật của Nguyễn Minh Châu là “Nghệ thuật vị nghệ thuật” nhưng vẫn gắn liền với cuộc sống hiện thực.

b) Đối lập lại là khi chiếc thuyền đến gần, nhà văn đã gửi vào Phùng, người nghệ sĩ báo ảnh phát hiện nạn bạo lực gia đình.

- Một là, cảnh chồng đánh vợ nhưng theo thỏa thuận đưa nhau lên bãi đất trống vẫn còn xe tăng hồng, người chồng rút cái thắt lưng quật tới tấp vào lưng của vợ “tám lưng áo bạc phếch có miếng vá” để trút cơn giận như lửa cháy do oán hờn, nghèo đói là do vợ sinh quá nhiều con, thuyền lại chật...

- Hai là, sự cam chịu, nhịn nhục của người vợ “không hề kêu một tiếng” như sợ con cái hay biết làm hoen ố tâm hồn trong sáng của trẻ thơ. Lại thêm, thái độ “không chống trả” vì hiểu chồng đánh mình không phải ghét bỏ mà vì cơm áo gạo tiền đè nặng. Nhất là “không tìm cách chạy trốn” do sợ chồng trút cơn giận vào con. Tất cả vì lòng thương con của mẹ.

- Vì sự cam chịu, nhịn nhục này đã làm cái ác chuyển sang con trai. Do bệnh mẹ, Phác – đứa con trai – xông ra giật dây thắt lưng đánh thẳng vào ngực bố để tiêu trừ cái ác. Lúc bấy giờ, người

đàn bà chỉ có một hành động “chấp tay vái lạy vái đê” như xin con, vừa xấu hổ, nhục nhã, cay đắng vì đã để đứa con mình vi phạm vào chữ hiếu.

→ Phát hiện ra nạn bạo lực gia đình hàng chài, Nguyễn Minh Châu gọi vào bức ảnh của Phùng theo quan điểm “Nghệ thuật vị nhân sinh”. Nên vẫn là bức ảnh đen trắng ấy “nhưng nhìn lâu, tôi thấy người đàn bà ấy bước ra từ tấm ảnh... tấm lưng áo bạc phéch miếng vá... giậm từng bước chân chắc chắn trên mặt đất, hòa lẫn vào đám đông” mang thông tin đối tượng chủ yếu của nghệ thuật là người lao động nghèo khó và niềm tin của người làm nghệ thuật gửi đến những người lao động nhất định hòa vào cuộc sống trong hành trình đi lên.

- Như vậy, vẻ đẹp của hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa theo quan điểm “Nghệ thuật vị nhân sinh” thể hiện niềm tin của người làm nghệ thuật hướng về những người sống trên thuyền ở biển nhất định đẩy lùi sóng gió, vững bước trên hành trình tìm hạnh phúc gia đình.

2. Từ sự đối lập giữa vẻ đẹp của hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa và cảnh bạo lực ở gia đình hàng chài, chúng ta liên hệ với sự đối lập giữa cảnh phố huyện lúc đêm khuya và hình ảnh chuyến tàu đêm trong “Hai đứa trẻ” (Thạch Lam).

- Thạch Lam là nhà văn thành công với cách viết truyện ngắn không có cốt truyện được khai thác ở chiều sâu trong “Hai đứa trẻ” qua nét đối lập: bóng tối – ánh sáng.

+ Đó là một phố huyện nghèo vẫn còn bóng dáng của nông thôn với bóng tối bao trùm từ các ngõ con, các con đường, nhà cửa... Tất cả được nhà văn xây dựng qua thời gian của ngày tàn từ chiều đến tối và khuya. Trên nền của cảnh là những mảnh đời bóng tối như hai mẹ con chị Tí với gánh hàng nước “Sớm muộn gì cũng thế thôi” hay gia đình bác Xẩm ăn xin trên chiếc chiếu mang ý nghĩa sẽ lẫn vào đất lúc nào không hay. Hoặc bác Siêu với gánh phở dạo như món hàng xa xỉ ở nông thôn.

+ Đó còn là ánh sáng của chuyến tàu đêm xuất phát từ Hà Nội qua phố huyện như mang lại “Hà Nội rục rịch, huyên náo với các toa tàu sáng, đèn sáng trưng, toa hạng trên ló nhô người và vật đồng kèn lấp lánh ánh sáng”... nhưng chỉ đèn rồi đi làm bóng tối càng tịch mịch hơn.

→ Như vậy, cách nhìn của Thạch Lam về cảnh và người đều mờ nhạt vẫn mang thông tin: “Phải biết vươn lên sự tẻ nhạt vô vị để hy vọng mới gọi là sống”

3. So sánh, đối chiếu nét giống và nét khác giữa Thạch Lam, Nguyễn Minh Châu:

- Cả hai nhà văn Thạch Lam, Nguyễn Minh Châu dù sáng tác ở hai giai đoạn khác nhau đều gặp nhau ở đề tài nghệ thuật gắn liền với cuộc sống hiện thực

- Nhưng theo yêu cầu “Văn chương tôi kị nhất là sự trùng lặp”, để Thạch Lam, tuy chưa phải là nhà văn của người cùng khổ nhưng vẫn để lại cho người đọc suy nghĩ “Hãy bằng lòng với những gì nhà văn cho chúng ta. Đừng bắt ông cho những gì mà ông không có để tác phẩm là sự ngân rung về tình đời phải được bổ sung bằng hành động”. Còn Nguyễn Minh Châu, nhà văn của sự cách tân gọi vào Phùng qua hai bức ảnh của chiếc thuyền ngoài xa và chiếc thuyền đến gần gắn nạn bạo lực gia đình theo quan điểm “Nghệ thuật vị nghệ thuật” và “Nghệ thuật vị nhân sinh”.

Kết bài : Việc khắc họa thành công hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa và hình ảnh chuyến tàu đêm là do Nguyễn Minh Châu, Thạch Lam và những người làm nghệ thuật khác đều có lòng yêu đời, yêu người. Tình yêu đó đã chấp cánh cho tài năng sáng tác để lại cho đời tác phẩm hay, hình ảnh đẹp của bóng tối - ánh sáng từ cuộc đời nghèo khó và chân thật.

Hồ Kỳ Thuận

Trường THPT Vĩnh Viễn – TP.HCM